

МИСТЕЦЬКО-ОСВІТНЯ ПРАКТИКА

УДК 763

Оксана Стратійчук

*старший викладач кафедри графічного дизайну
Київського державного інституту декоративно-прикладного
мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука*

Силіграфія — сучасний прогресивний спосіб плоского друку

Анотація. У статті викладені теоретичні принципи безводної літографії (силіграфії), історія її виникнення й розвитку; наведено перспективи впровадження її у систему художньої освіти в Україні.

Ключові слова: силіграфія, плоский друк, літографія, способи друку.

Програмою підготовки дизайнерів-графіків у Київському державному інституті декоративно-прикладного мистецтва і дизайну ім. М. Бойчука, як і в інших навчальних закладах такого рівня і спрямування, передбачено вивчення дисципліни “Графічні техніки”, що включає в себе ознайомлення з усіма видами авторського друку, в тому числі й плоского, та опанування їх. Основною технікою плоского друку є літографія. Ця графічна техніка, винайдена у Німеччині наприкінці XVIII ст. Алоїзом Зенефельдером, базується на принципі взаємного відштовхування фарби й води. Зважаючи на те, що варті уваги літографські бази в Україні мають лише художні академії Києва, Харкова та Львова, а устаткування та утримування їх обходяться дуже дорого, виникає потреба замінити заняття з вивчення техніки літографії на засвоєння аналогічної, дещо спрощеної, техніки плоского друку — силіграфії — у тих мистецьких навчальних закладах, де відсутня літографська база.

У Європі та США вже понад десятиліття у деяких вищих та середніх художніх навчальних закладах студенти успішно опановують техніку силіграфії, котра може цілком замінити літографію.

Нижче викладено деякі історичні аспекти появи та розвитку техніки безводної літографії (силіграфії) та її теоретичні принципи.

Наприкінці 60-х років минулого століття Гарі Хоен з Лонг-Айленду (Нью-Йорк) експериментував з поширеним тоді RTV-силіконом. Кількома роками раніше компанія ЗМ прагнула розробити безводний спосіб для друкарської промисловості, але навіть після значних інвестицій на

вдосконалення безводної фотолітографської дошки 3М не вдалося створити адекватні фарби, і на початку 1970-х років компанія продала свій патент японській компанії Toray Industries [1]. Остання, зі свого боку, розробила власні дошки, фарби та охолоджувальні системи для пресів, що забезпечують підтримання постійної температури і незмінної консистенції фарби під час процесу друку. Матриці Тогау, відомі й досі на ринку як аналогові безводні фотодошки (позитивні та негативні), здатні репродукувати зображення досить високої якості, що перевершує за чіткістю та контрастністю поширеніші системи. При цьому сухий друкарський процес вирізняється високою щільністю кольорів, багатшим кольоровим регістром і водночас скороченим часом для друку. Все це забезпечує безводному способу значні переваги у друкарській індустрії, коли виникає потреба у великих накладках.

Процес друку є суто фотографічним, тобто репродукційним, оскільки зображення спершу має бути намальоване на папері чи іншій основі і згодом за допомогою проектора перенесене на дошку. Зображення неможливо виконувати вручну, безпосередньо на дошці, через що ця техніка не придатна для оригінальної графіки. Внаслідок цього, а також через високу вартість та важкодоступність дошки Тогау не мають високої популярності у художників.

Відкриття способу директного малювання, ручної обробки та друку без використання літографського преса при безводній літографії спричинене одним важливим дослідженням. У 1982 році Нік Сіменов, професор Саскачеванського університету в Саскатуні (Канада) виявив інтерес до безводної концепції та здійснив ручний сухий високий друк в умовах майстерні, використавши силіконові ущільнювачі як фарбовідштовхувальне покриття у недрукарських зонах. Експериментуючи з різноманітними типами силіконових ущільнювачів, він винайшов можливість обробляти звичайні алюмінієві дошки таким способом, що вони відштовхують певний регістр фарби від літографських слідів безводним способом [2]. Уперше опублікувавши відкриття в журналі “Леонардо” у 1991 році, Н. Сіменов продовжував удосконалювати свою техніку. Нині він — провідний авторитет у поширеній в Канаді та США безводній літографії, яка в Європі має назву силіграфія.

У своїй майстерні в Саскатуні Н. Сіменов розвиває техніки малювання копіювальним тонером, котрі комбінуює із зображеннями, видрукованими з власноруч виготовлених за його формулою фотопластин. Його техніка малювання на зворотньому боці використаних офсетних дошок теж цікава та економна.

Важливий внесок у поширення техніки безводної літографії зробив і Веда Озелл з інституту Тамаринд у 1992 році. Він відкрив потенціал нетоксичної друкарської технології, яка базується на використанні водорозчинних матеріалів для малювання (темперних фарб у порошку, водорозчинних крейд і пастелей, олівців, туші і гуміарабіки). Доповнити техніки авторського друку можна, поєднавши їх з фотокопіями, прин-

теркоп'ями, а також із різноманітними комбінованими техніками, що майже необмежено розширює зображувальний діапазон у неочікуваних і цікавих напрямках. Останніми роками безводну літографію збагатили своєю творчістю чимало художників — Пері Тімсен, Джефрі Сіпл, Френк Янсен, Рос Зіркл, Пол Крофт [3]. Ця техніка перебуває у процесі безперервного вдосконалення, в якому кожен новий внесок є бажаним.

Після двох успішних літніх пленерів, що відбулися у мистецькому коледжі в Абрисуйті (Уельс, Велика Британія), силіграфія стала інтегральною частиною програми з графіки як для студентів бакалаврату та магістеріуму, так і для докторантів.

Силіграфія — це, по суті, графічна техніка, що дуже відрізняється від традиційної літографії. І всупереч тому, що за результатами обидві техніки великою мірою подібні, дотичні точки між ними у технічному процесі існують лише в деяких концептуальних аспектах. Силіграфія, так само як і літографія, є технікою плоского друку, де зображувальні (фарбосприймальні) та незображувальні (фарбовідштовхувальні) зони розташовані в одній площині — на поверхні друкарської форми.

У силіграфії загалом використовується значно менше хімії, а матеріали здебільшого легко придбати у крамницях. Вони недорогі, особливо порівняно з матеріалами для традиційної літографії, нетоксичні чи слаботоксичні, не потребують травлення, отже, нема потреби у використанні кислотних розчинів. Якщо працювати на дошці лише з водорозчинними матеріалами чи тонерами, то зникає потреба у вінілолановій основі з її отруйними розчинниками та сильним запахом. Висвітлення чи перенасичення фарби також не є проблемою. Найделікатніші переходи кольору чи тону відтворюються у силіграфії точніше, ніж у літографії.

У друкарському процесі не використовується вода, отже папір зберігає свою відносно постійну геометрію, що забезпечує якісні багатокольорні наклади з відмінним та безпроблемним поєднанням.

Силіграфія — техніка, котра, з одного боку, ідеально адаптується до умов звичайного графічного ательє з матеріальною базою для глибокого друку, оскільки нема потреби у літографському верстаті і постійному доступі до води, а з другого — зображувальний діапазон цієї техніки не лише повністю відтворює майже всі можливості традиційної літографії, а й у деяких аспектах перевищує їх. Силіграфія значно придатніша для експериментування та комбінування з іншими графічними техніками. При цьому можливості тиражування більш ніж достатні для оригінальної графіки. Припинивши друкувати у будь-який момент, не потрібно витирати та очищувати дошку. Зберігання форми також не вимагає жодних додаткових заходів.

Зважаючи на труднощі в організації навчального процесу з техніки літографії, можна пропонувати впроваджувати вивчення силіграфії. Серед переваг силіграфії в умовах єдиного навчального процесу — доступність матеріалів, відносна дешевизна їх і невисокі вимоги до друкарської бази (достатньо наявності хорошого офортного верстата), що

робить цю техніку привабливою для графічних майстерень, особливо у сфері середньої та вищої художньої освіти. Важливо наголосити, що токсичність, яка супроводжує більшість графічних технік, у силіграфії зведено до мінімуму. До того ж, студенти матимуть можливість опанувати техніки плоского друку не лише теоретично, а й практично на прикладі силіграфії, що, поза усяким сумнівом, поліпшить їхню фахову підготовку.

Окремо зауважимо, що силіграфія, як така, що розвивається, дає можливість широко експериментувати з різноманітними зображувальними матеріалами та способами використання їх, що, безумовно, позитивно впливатиме на якість навчального процесу.

1. *Бисерова С.* Силиграфія. — София: ARS Milleniums MMM, 2007.
2. *Semenoff N.* New Directions in Printmaking. — Internet publication, 2004.
3. *Semko J.* Waterless Lithography: An Artist's Guide to Making Professional-quality Prints Using Nik Semenoff's Method. — Parker: Outskirts Press, 2005.

SILIGRAPHY AS CONTEMPORARY PROGRESSIVE METHOD OF PLANE PRINTING

Oksana Stratiychuk

Annotation. This article expounds the theoretical principles of waterless lithography, its history and development, methodizes the prospects of its introduction into the system of art education in Ukraine.

Key words: siligraphy, plane printing, lithography, methods of printing.

УДК 761.2

Володимир Іванов-Ахметов

доцент кафедри графіки, заслужений художник України

Егор Секірін

ст. лаборант офортної майстерні

Видавничий поліграфічний інститут

Національного технічного університету України "КПІ"

Коротка історія графічного образотворчого мистецтва в техніці офорта

Анотація. Стаття присвячена офорта — особливому виду друкованої графіки, що володіє власною естетикою. В ній відображені короткі свідчення про зародження та розвиток техніки офорта як образотворчого мистецтва, що на сьогодні є актуальним для розвитку сучасної авторської графіки, яку витісняє комп'ютерний дизайн.

Ключові слова: графічне мистецтво, офорт, різець.